

dr hab. Paweł Czubik, prof. UEK
Kierownik Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego i Europejskiego
Instytut Prawa w Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Magdy Olesiuk-Okomskiej
z tytułu „Przestępstwa konwencyjne w polskim prawie karnym”
napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dra hab. Karola Karskiego
(Instytut Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Warszawskiego)

[Warszawa 2019 r., ss. 411, przypisów: 1186]

Niniejszą opinię przedkładam działając jako osoba wyznaczona w dniu 30 września 2019 r., uchwałą Rady Naukowej Instytutu Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, recenzentem rozprawy doktorskiej mgr Magdy Olesiuk-Okomskiej, z tytułu „Przestępstwa konwencyjne w polskim prawie karnym”, napisanej pod kierunkiem naukowym dra hab. Karola Karskiego, prof. UW, przedłożonej w przewodzie doktorskim przeprowadzanym w Instytucie Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

I. Ogólna charakterystyka pracy

Praca stanowi obszerną i obfitującą w szczegóły analizę przestępstw, których obowiązek penalizacji gwarantowany jest w postanowieniach prawa międzynarodowego. Zawiera dokładne omówienie poszczególnych penalizowanych typów przestępstw. Doktorantka kompleksowo omówiła zagadnienia przestępstw konwencyjnych, zarówno w ujęciu systemowym, jak i w zakresie poszczególnych typów czynów zabronionych. Odrębnie opracowała katalog przestępstw konwencyjnych penalizowanych zarówno w kodeksowym, jak i pozakodeksowym prawie karnym. Generalnie praca lokuje się na dwóch płaszczyznach. Wspomniane szczegółowe omówienie implementacji przestępstw konwencyjnych w krajowym kodeksie karnym i ustawach innych niż kodeks to materia komentarza / podręcznika (zresztą bardzo nowatorskiego i właściwie z perspektywy patrząc polskiego prawa karnego bardzo kompleksowo, wręcz wyczerpująco omawiającego analizowaną dziedzinę prawa). Poruszane w innych rozdziałach problemy definicyjne, systemowe i terminologiczne stanowią właściwą część dysertacji. De facto można postrzegać pracę jako dwie odrębne prace złożone w jedną. Jest to więc praca posiadająca zarówno część teoretyczną jak i część, o charakterze komentarza do obowiązujących przepisów.

II. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Jak słusznie podnosi Doktorantka, zagadnienie przestępstw konwencyjnych, wraz z rozwojem przestępczości dalece wykraczającej poza granice państwowe, nieustannie zyskuje na znaczeniu. Tymczasem, problematyka ta, choć nieobca doktrynie, nie znalazła dotąd w polskiej literaturze całościowego opracowania. Już chociażby z tego względu obrany temat rozprawy uznać należy za trafny i ze wszelch miar aktualny.

Właściwa część pracy zawiera szereg problemów badawczych (określonych na str. 10 wstępu) oraz hipotez (str. 11). W dużym stopniu są to rozważania klaryfikujące zagadnienie i klasyfikujące dziedzinę jako odrębny dział prawa międzynarodowego.

Sformułowanie tematu rozprawy nie budzi zasadniczych zastrzeżeń, aczkolwiek pod warunkiem, że przyjmie się, że tytuł został przyjęty w drodze pewnego uproszczenia. Autorka na wstępie pracy wskazuje swoje wątpliwości terminologiczne i lokacyjne (umiejscowienie w podziale na dziedziny i gałęzi prawa) transnarodowego prawa karnego (s. 16 i n.), zauważając jednocześnie jego specyfikę źródłową (s. 34) i definicyjną (s. 39 i n.). Słusznie zauważa niespójności definicyjne i kwalifikacyjne w przypadku objęcia przestępstw konwencyjnych pojęciem międzynarodowego prawa karnego. Stąd zastosowanie przez Autorkę (za naukowcem nowozelandzkim) kwalifikacji przestępstw konwencyjnych jako odrębnej kategorii od zbrodni międzynarodowych, ujętej systemowo w ramach transnarodowego prawa karnego. Stąd utożsamia się pojęcie przestępstwa konwencyjnego i przestępstwa transnarodowego (s. 8, s. 66 i n.). *Gros* rozważań merytorycznych pracy dotyczy tak naprawdę wyodrębnienia i zdefiniowania zakresu pojęcia transnarodowego prawa karnego (s. 90 i n.) niż samych przestępstw konwencyjnych (których dotyczy natomiast część komentarzowa vel podręcznikowa pracy). Stąd zatytułowałbym pracę tę raczej jako „transnarodowe prawo karne w procesie fragmentacji prawa międzynarodowego” lub „implementacja norm transnarodowego prawa karnego do prawa krajowego” itp. Pozostawiam tę kwestię do rozważania Autorce, jeżeli decydowała się będzie na ogłoszenie pracy drukiem, do czego zachęcam.

III. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa, wraz z bibliografią, liczy ponad czterysta stron. Praca zawiera wstęp, pięć rozdziałów, podsumowujące ją zakończenie, załącznik, streszczenia w języku polskim i angielskim oraz bibliografię. Treść rozprawy poprzedzona jest wykazem skrótów.

Na wstępie, który – ze względu na jasność wyводу - oceniam pozytywnie, w sposób przekonujący uzasadniono przyczyny zajęcia się przez Autorkę tą tematyką badawczą. Do wybranej przez siebie tematyki Doktorantka ma nieobojętny stosunek, co niewątpliwie sprzyja podejmowanym rozważaniom. Doktorantka na wstępie dokładnie omówiła zagadnienia, które znalazły odzwierciedlenie w postawionej hipotezie badawczej. Sformułowała problem główny i dziewięć problemów szczegółowych, s. 10) oraz, postawiła w odpowiedzi na nie, hipotezy badawcze (s. 11), stanowiące ośnowę pracy Tam też został określony przez Doktorantkę cel dysertacji, który osiągnęła przeprowadzonymi badaniami. W części wprowadzającej ujęto także wyraźnie metody badawcze (s. 12-13). Nie mam w tym zakresie zastrzeżeń, a cenię sobie stosowanie badań historycznoprawnych w pracy (w tym przypadku Autorka miejscami sięga w swoich badaniach do kodeksu karnego z 1932 r.) Wstęp zawiera także opis struktury rozprawy.

Merytoryczna część pracy podzielona została na pięć rozdziałów (s. 16 – 347), w których przedstawiono wyodrębnione grupy zagadnień. Odnotować w tym miejscu należy, iż rozdział IV, który liczy aż 190 stron (s. 123 – 312), znacznie przewyższa swoją objętością pozostałe rozdziały rozprawy. Choć objętość powołanego rozdziału wynika z przyjętej przez Doktorantkę systematyki podejmowanego zagadnienia i w tym kontekście zdaje się uzasadniona, budzi jednak pewne wątpliwości, które sygnalizowano na wstępie recenzji.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostały zagadnienia definicyjne i systemowe dotyczące międzynarodowego prawa karnego. Podjęcie tej problematyki należy uznać za słuszne, bowiem – jak Doktorantka podniosła już we wstępie rozprawy – zgodnie z doktryną krajową, stanowiące przedmiot rozprawy przestępstwa konwencyjne, wchodzą w zakres tegoż właśnie prawa. W rozdziale tym Autorka szeroko odniosła się do sporności koncepcji międzynarodowego prawa karnego w polskim piśmiennictwie prawniczym, omówiła problemy z jego zdefiniowaniem, określeniem zakresu przedmiotowego i wskazaniem jego miejsca w systematyce prawa. W kontekście tym zwróciła także uwagę na proces fragmentacji prawa międzynarodowego i jego implikacje dla szeroko rozumianego obszaru penalnego w prawie międzynarodowym, w tym dla międzynarodowego prawa karnego. Dogłębnie przeanalizowała poglądy zarówno doktryny krajowej, jak i zagranicznej, związane z karnymi aspektami prawa międzynarodowego, jak i międzynarodowymi aspektami prawa karnego. Ostatecznie, w rozdziale tym, Doktorantka podjęła udaną próbę wypracowania definicji międzynarodowego prawa karnego, pozostającej w zgodzie ze światową myślą prawniczą, oraz określenia jego zakresów przedmiotowego i podmiotowego. Zgodnie z przyjętym zakresem przedmiotowym międzynarodowego prawa karnego, Doktorantka przedstawiła i omówiła katalog czynów tym prawem zabronionych. Co warto podkreślić, w rozważaniach tych Autorka za punkt odniesienia obrała nie tylko prawo międzynarodowe, ale także polskie prawo karne.

Rozdział drugi poświęcono rozważaniom definicyjnym i systemowym w zakresie transnarodowego prawa karnego. Koncepcja ta, jak wspomniano, stanowiąca najnowszy dorobek doktryny światowej, dotychczas pozostawała praktycznie poza zainteresowaniem rodzimej myśli prawniczej. Dlatego też z uznaniem należy przyjąć chęć uwspółcześnienia przez Autorkę doktryny krajowej i wprowadzenia do niej pojęcia transnarodowego prawa karnego. Autorka przekonująco uzasadniła zarówno cel wyodrębnienia tego działu prawa, jak i wprowadzenia samego terminu oraz adekwatnie wykazała różnice pomiędzy międzynarodowym prawem karnym i transnarodowym prawem karnym. Przedstawiła katalogi przestępstw konwencyjnych, stanowiących przedmiot zainteresowania transnarodowego prawa karnego, opracowane w zagranicznym piśmiennictwie prawniczym oraz odniosła się do dotychczasowych prób skatalogowania przestępstw konwencyjnych w doktrynie polskiej. Tego typu ujęcie, jakie zastosowała Autorka, jest w piśmiennictwie krajowym oryginalne. Stanowi to tym samym o wysokiej wartości naukowej pracy.

W rozdziale trzecim ujęto zagadnienia związane z obowiązywaniem polskiej ustawy karnej w kontekście transnarodowego prawa karnego. Doktorantka wskazała na miejsce, kluczowej z perspektywy omawianej problematyki, umowy międzynarodowej wśród źródeł polskiego prawa karnego. Ponadto przedstawiła zasady obowiązywania ustawy karnej, uwzględniając w swoich rozważaniach, bodaj najistotniejszą dla przedmiotu rozprawy, zasadę represji wszechświatowej. W rozdziale tym Doktorantka wykazała się szeroką znajomością prawa karnego, nie tracąc przy tym międzynarodowej istoty omawianej problematyki.

Najobszerniejszy rozdział rozprawy, czwarty, poświęcono na omówienie stanu implementacji przez polskiego ustawodawcę norm konwencyjnych zobowiązujących

do penalizacji określonych w nich typów zachowań w Kodeksie karnym. W uwagach wstępnych do rozdziału Doktorantka w sposób przekonujący wyjaśniła i uzasadniła jego konstrukcję. Posłużyła się systematyką i hierarchią zamachów na dobra chronione prawem przyjętą w Kodeksie karnym. Co z tego faktu wynika (z uwagi na zasadniczą implementację przestępstw konwencyjnych właśnie w Kodeksie), objętość rozdziału kontrastuje z objętością pozostałych rozdziałów rozprawy. Przy poszczególnych przedmiotach zamachu, których jest aż 13 (Rzeczypospolita Polska, bezpieczeństwo powszechne, środowisko, wolność, wolność seksualna i obyczajność, działalność instytucji państwowych i samorządu terytorialnego, wymiar sprawiedliwości, porządek publiczny, ochrona informacji, wiarygodność dokumentów, mienie, obrót gospodarczy oraz obrót pieniędzmi i papierami wartościowymi), Doktorantka wskazała normy wielostronnych umów międzynarodowych nakładające na polskiego ustawodawcę obowiązek penalizacji określonych w nich typów zachowań oraz krajowe przepisy kodeksowe obowiązek ten realizujące. Ocenie poddała stan implementacji norm konwencyjnych w krajowym porządku prawnym. Ponadto w rozdziale tym Doktorantka jako odrębne zagadnienie ujęła problem penalizacji terroryzmu.

W ostatnim rozdziale rozprawy, piątym, dokonano omówienia stanu implementacji przez polskiego ustawodawcę norm konwencyjnych w pozakodeksowym prawie karnym. Z uwagi na wielość ustaw zawierających przepisy karne (co w gruncie rzeczy jest stanem, który z perspektywy polskiego prawa karnego zasługuje na sporą krytykę), sporządzenie katalogu przestępstw w nich penalizowanych było zadaniem niezwykle trudnym. Dlatego też z uznaniem należy odnotować pracę dokonaną przez Autorkę. Omówiono normy konwencyjne zobowiązujące polskiego ustawodawcę do penalizacji czterech grup typów czynów zabronionych i krajowe regulacje prawnokarne czyny te penalizujące. Ocenie poddano stan implementacji norm konwencyjnych w przepisach prawa wewnętrznego.

Za dobre rozwiązanie, z punktu widzenia systematyki pracy, zapewniające przejrzystość wyводу, należy uznać zaopatrzenie każdego z rozdziałów w podsumowanie, w zwięzły sposób formułujące główne myśli pojawiające się w danym rozdziale i prezentujące płynące z nich wnioski. Szkoda natomiast, że nie w każdym rozdziale Doktorantka zawarła uwagi wstępne – wykazując w tym przypadku pewną niekonsekwencję. Nie miało to jednak większego wpływu na odbiór pracy.

Należy podkreślić i pochwalić załączenie do rozprawy, w formie tabeli, katalogu przestępstw konwencyjnych penalizowanych w polskim Kodeksie karnym. Zgodnie z systematyką przedmiotów ochrony przyjętą w rozdziale IV rozprawy, Doktorantka wyszczególniła typy przestępstw konwencyjnych penalizowane w kodeksowym prawie karnym, wskazała wielostronne umowy międzynarodowe obligujące do ich penalizacji oraz przepisy Kodeksu karnego czyny te typizujące. Załącznik ten, bez wątplenia, stanowi wartość dodaną pracy i ukazuje, jak szerokie badania Doktorantka przeprowadziła. Zdecydowanie postuluję rozszerzenie tego załącznika o przestępstwa konwencyjne penalizowane w innych aktach prawa krajowego niż Kodeks. Tego typu tabela w wersji drukowanej doktoratu jako monografii z pewnością byłaby bardzo przydatna dla prokuratorów.

Całość konstrukcji składa się na spójną i logiczną całość, która odpowiada tematowi rozprawy doktorskiej. Określone we wstępie hipotezy zostały zweryfikowane i udowodnione. Tym samym mogę stwierdzić, że w zakresie merytorycznym przedłożona mi do oceny rozprawa doktorska zasługuje na ocenę pozytywną. Z uznaniem odbieram swobodę, z jaką Doktorantka porusza się zarówno w prawie międzynarodowym, jak i prawie karnym, czym wykazuje także właściwe przygotowanie do dalszej pracy naukowej. Doktorantka precyzyjnie formułuje wnioski naukowe, które znajdują potwierdzenie w wywodach merytorycznych.

Rozprawa mgr Olesiuk-Okomskiej jest wynikiem dogłębnej i rzeczowej analizy prawniczej, popartej trafnie dobraną literaturą oraz orzecznictwem, można ją śmiało postrzegać przez pryzmat niewątpliwego wkładu jaki wnosi do rozwoju nauki prawa międzynarodowego publicznego.

Rozważania Autorki zostały przedstawione zasadniczo w sposób logiczny i przemyślany. Warto odnotować, iż temat rozprawy znacznie wykracza poza obręb prawa międzynarodowego, sięgając krajowego prawa karnego. Tym samym praca w swojej naturze jest interdyscyplinarna. Jej napisanie od Doktorantki wymagało wykazania się biegłą znajomością obu dziedzin prawa. Bardzo dobre rozeznanie Autorki w przedmiotowej problematyce, w połączeniu z rzetelnym podejściem naukowym, przyniosło oczekiwany efekt.

W pracy stwierdziłem występowanie bardzo nielicznych i raczej drobnych uchybień. Na stronie 95 Autorka swoim wywodem (nota bene przy powoływaniu się na poglądy prof. Andrzeja Zolla – ciężko wyczuć czy jest to jej zdanie czy stwierdzenie relacjonowane) stwarza wrażenie jakoby nie rozróżniała pomiędzy zwyczajem a prawem zwyczajowym – w co w gruncie rzeczy trudno mi uwierzyć, widząc bezbłędną całość pracy, więc zapewne to jakiś chochlik drukarski. Sposób ujęcia norm konwencyjnych odnoszących się do reguł prawa morza (penalizacja piractwa, zerwania kabla lub rurociągu) w jaki przedstawiła je Autorka nie podkreśla relacji pomiędzy normami odnoszącymi się do tej samej kwestii (np. Konwencji genewskiej z 1958 r. i Konwencji z Montego Bay – zob. str. 144-149 oraz str. 283) lub wskazuje relacje te w sposób bardzo niewyrazisty. Warto by to uzupełnić (przed ewentualnym oddaniem pracy do druku), szczególnie jeśli wydrukowana praca miałaby być adresowana do praktyków nie mających rozeznania w wzajemnych relacjach źródeł *iuris gentium*. Podkreślić należy, że stwierdzone uchybienia nie mają wpływu na całościowo bardzo wysoką ocenę treści przedstawionej dysertacji doktorskiej.

IV. Strona formalna dysertacji doktorskiej

Od strony formalnej dysertacja mgr Olesiuk-Okomskiej nie budzi zastrzeżeń. Należy podkreślić nader poprawny język prawniczy który posługuje się Autorka. Ponadto należy podkreślić, że praca została sporządzona niezwykle starannie pod względem językowym, napisana jest poprawną polszczyzną. Zauważyłem jedynie absolutne drobiazgi, choć niektóre dość komiczne w swojej treści.¹ Przypisy są dość liczne, ich liczba jest proporcjonalna do objętości pracy, poprawnie skonstruowane. Niekiedy zawierają one wątki rozszerzające i pogłębiające główny nurt rozważań lub poruszające zagadnienia oboczne. Uważam także takie użycie przepisów za dopuszczalne, praktyka ich stosowania w taki sposób daje sporą wartość dodatkową pracy. Staranność sporządzenia pracy jest wzorowa. Praktycznie w pracy nie zauważa się żadnych błędów natury interpunkcyjnej i stylistycznej.

Warta podkreślenia jest obszerność bibliografii (s. 368 – 411), zawierającej również wykaz literatury zagranicznej oraz wykaz aktów prawnych i orzecznictwa, które poddano w pracy dokładnej analizie. Należy podkreślić modelowe wykorzystanie orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz wybranych sądów powszechnych. Szczególnie docenić należy udaną próbę usystematyzowania materiałów w bibliografii a szczególnie, jak wspomniano wcześniej, stworzony autorski załącznik zawierający wykaz przestępstw konwencyjnych wraz z ujęciem

¹ Autor o którym wspomina Doktorantka na str. 98 – prof. M. Niedźwiedź to kobieta (Monika Niedźwiedź) – odmiana w Genitivie – cyt. „zdaniem M. Niedźwiedzia” jest komiczna. Podobnie określenie „Prima focie” (zamiast „Prima facie”) na str. 101 – choć to zapewne błąd edytora programu komputerowego.

podstawy konwencyjnej i podstawy implementacyjnej w prawie krajowym. Przywołane w bibliografii pozycje znajdują swoje odzwierciedlenie w treści rozprawy, są przytaczane w przypisach, co jest rozwiązaniem bardzo poprawnym. Wobec powyższego należy pozytywnie ocenić stronę formalną recenzowanej rozprawy doktorskiej.

V. Wnioski

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską mgr Magdy Olesiuk-Okomskiej nt. „Przestępstwa konwencyjne w polskim prawie karnym”, napisanej w Instytucie Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem naukowym dra hab. Karola Karskiego, prof. UW, mogę stwierdzić, że rozprawa ta, jako stanowiąca oryginalne opracowanie problemów naukowych w niej opisanych, spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789), w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669). Tym samym **moja ocena dysertacji doktorskiej jest jednoznacznie pozytywna.** Rekomenduję niniejszym Radzie Instytutu Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, poprzez przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony, przeprowadzenie dalszych czynności w przewodzie doktorskim, zmierzających do nadania mgr M. Olesiuk-Okomskiej stopnia naukowego doktora nauk prawnych (zgodnie z nową terminologią: doktora z dziedziny nauk społecznych w dyscyplinie nauk prawnych).

Jednocześnie uważam za konieczne opublikowanie drukiem recenzowanej pracy doktorskiej. Zarówno nauka prawa karnego jak też prawa międzynarodowego istotnie zyska, jeśli praca ta zostanie udostępniona szerszym rzeszom odbiorców. Co więcej biorąc pod uwagę walor praktyczny pierwszego w piśmiennictwie krajowym komentarza do przestępstw konwencyjnych, który w istotnej części stanowi praca, może zyskać ona także uznanie praktyków-karnistów (adwokatów, sędziów a przede wszystkim prokuratorów). Praca jest przy tym na tyle starannie napisana, że ewentualna wydawnicza redakcja językowa będzie mieć w tym przypadku bardzo niewiele pracy.

KIEROWNIK
Katedry Prawa Międzynarodowego Publicznego
i Europejskiego

dr hab. Paweł Czubik
prof. UEK

